

Jak mohou odbory a ekologické na prosazování sociální, zdravé a chytré ekonomiky

Pozoruhodná věc. Odbory a ekologické organizace v řadě zemí dobře a úzce spolupracují, a přitom mají očividně dost odlišné úkoly. Jak je to možné? Odbory a ekologické organizace sice pracují na jiných věcech, nicméně mají mnoho společného. Shodně – a na rozdíl od mnoha jiných – poukazují, že ekonomiku tvoří lidé a ekonomika by měla hlavně sloužit lidem.

Jedná se o dvě důležité skupiny naší společnosti, které prosazují, aby se lidem žilo a pracovalo lépe, aby rostla kvalita života. Obě skupiny sdílí společnou skepsi k ekonomické politice, která chce všechno přenechat trhu a komerčnímu sektoru. Váží si veřejných služeb a péče státu o veřejný zájem. Ekologické organizace i odbory shodně stojí o to, aby vznikala nová odvětví, rozvíjely se moderní technologie a díky nim vznikala pracovní místa.

Je však třeba připomenout, že shoda je také na zachování tradičních průmyslových odvětví. Jak jinak bychom postavili větrnou elektrárnu bez oceli a betonu? Jak by mohla fungovat rychlá a pohodlná veřejná doprava bez strojírenských podniků? Jak bychom využili obrovského potenciálu snížení spotřeby energie

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací

přináší seriál článků zaměřených na témata, o kterých se v ČR nediskutuje a nepíše.

a účtů, jež domácnosti platí za energii, bez výroby potřebných materiálů i technologií, bez stavebních firem? Pokud chceme snížit smog, který škodí zdraví, musíme začít s velkou renovací našich měst a obcí. Budou to statisíce projektů a spousta práce pro české dělníky a inženýry.

Odbory a ekologické organizace navíc spojuje ještě jedna věc: nepřejí si, aby průmysl odešel za hranice a výrobky se importovaly do Česka. Znečištění z výroby vznikne tak jako tak (a může být dokonce větší než u nás, pokud výroba unikne do země s horšími standardy) a přidají se ještě exhalace z dálkové dopravy vyrobeného zboží. Nedává smysl kvůli našim potřebám špinit vzduch lidem na druhém konci světa a zároveň připravit o práci lidi v tuzemsku. Platí to v Británii, ve Francii i v Německu a tím víc v Česku s ještě vyšším podílem průmyslu na národním hospodářství a silnou tradicí strojírenství, erudovanými inženýry a schopnými dělníky.

Spravedlivá a ohleduplná modernizace energetiky

Odboráři a ekologičtí experti se shodnou na tom, že modernizace ekonomiky musí být provedena spravedlivě a sociálně ohleduplně. Není možné, aby z nových technologií profitovala úzká skupina lidí, kteří mají investiční kapitál a dobré konexe. To byl případ nezvládnuté podpory fotovol-

taických elektráren v Česku. Mnohem lepší (a po právu úspěšnější) jsou programy, kterými stát pomáhá hlavně slabším domácnostem, aby zateplily domy, vyměnily vytápění a ušetřily na účtech za teplo. Modernizace energetiky může přinášet spoustu pracovních příležitostí, příjem domácnostem a také impulz pro tradiční průmysl. V Německu je téměř polovina obnovitelných zdrojů energie v rukou lidí a družstev, kteří si vyrábějí vlastní proud a šetří rodinné rozpočty. Výstavba větrných elektráren v Dolním Sasku přilákala velkou fabriku Siemens, která bude dodávat součástky. Podobná továrna vzniká také v severní Anglii, neboť i tam se stavějí větrníky.

Proč tedy českou debatou o ekologických řešeních probublává názor, že vystěhování těžkého průmyslu je podmínkou, bez níž se nezbavíme smogu, vysokých exhalací a poničené krajiny? Čistý vzduch a zdravý domov prý budeme mít tehdy, až proměníme ekonomiku na lehkou výrobu a služby. Jde o nerozumný přístup, protože nás odvádí od řešení problému. Ocel, chemické látky nebo cement k životu patří a patřit budou nejspíš dál. Naučíme se méně plýtvat, lépe recyklovat, přejdeme na chytřejší technologie a čistší produkci, ale třeba při výrobě oceli bude ještě dlouho nezbytné uhlí.

Modernizovat ekonomiku znamená přestat ji. K tomu potřebujeme nejen

organizace spolupracovat

Křemíková údolí (Silicon Valley), ale také ocelárny a chemičky. Legendární gdaňské loděnice poté, co klesla poptávka po plavidlech, přešly na větrné elektrárny a prosperují. Pro Českou republiku, která má silnou tradici strojírenského, chemického a metalurgického průmyslu, předsta-

aby růst nových i na ně napojených tradičních odvětví znamenal také lepší ohodnocení zaměstnanců, aby se bohatství rozdělovalo co možná nejspravedlivěji. A samozřejmě také na tom, aby změny energetiky a ekonomiky doprovázela aktivní politika zaměstnanosti, která nabídne rekvalifika-

a sociálně citlivou. A to jednoznačně otevírá cestu ke společné práci odborů a ekologických organizací, tak jak je tomu v západních, ale také třeba řadě rozvojových zemí.

Podobně jistě přemýšleli zástupci ekologických organizací a odborů v Severním Porýní-Vestfálsku, kde leží i německé průmyslové srdce Porůří a podíl průmyslu se blíží české realitě. Tato spolková země přijala zákon, který stanovil, jak se bude zbavovat závislosti na fosilních palivech. Postupně, opatrně, ale důsledně. Krok po kroku, až za 35 let spotřeba ropy, zemního plynu a uhlí klesne na pětinu. V Česku má podobný zákon vláda ve svém programovém prohlášení a probíhají na něm přípravné práce. Je namístě opatrnost. Ani ekologické organizace, ani odbory přirozeně nebudou chtít, aby zákon poškodil zaměstnanost či konkurenceschopnost, ale mohou jej naopak využít pro nastolení změn, které žádají. A tím je budování ekonomiky, která se soustředí také na kvalitu života – pracovního i toho ostatního.

JIŘÍ KOŽELOUH

Autor je programový ředitel Hnutí Duha, české ekologické organizace. Vystudoval klimatologii a krajinnou ekologii. Od roku 2003 působil v sociálně-ekologické organizaci Nesehnutí jako koordinátor ekologické poradny. Od roku 2009 pracuje v Hnutí Duha, nejdříve jako energetický expert, nyní má na starosti celkovou koordinaci programové práce.

vuje inovativní ekonomika velkou příležitostí.

Samozřejmě není možné předstírat, že v měnící se ekonomice se nic nezmění. A ekologické organizace si tento problém uvědomují spolu s odbory. Nelze zůstat u tabulek s bilancemi zaměstnanců, které nás uklidní vyššími čísly nových pracovních míst oproti zanikajícím.

V čem je háček

Věc má však minimálně dva háčky. Jednak se ne každý může přesunout napříč obory nebo zemí a zaujmout nové pracovní místo. Někdy prostě proto, že se už nedokáže novým dovednostem naučit, nebo také proto, že o něj není zájem třeba z důvodu předdůchodového věku. Lidi coby pracovní sílu nelze jednoduše přelévati jako peníze na účtech nebo libovolně upgradovat jako počítače. Druhý problém může být mzda. Výpočty expertů vládní Pačesovy komise například ukázaly, že zateplování domů může postupně nahradit tři pětiny spotřebovaného uhlí a plynu. Zateplování je tedy důležitější „zdroj“ pro zajištění teplých a pohodlných domovů. Experti nevládních organizací si ale nedělají iluze, že by dnes nabízel stavebnictví byt' jen podobné mzdové podmínky jako uhelný průmysl. Řešením těchto rizik je společná práce odborů a ekologických organizací na tom,

ce, uplatnění či třeba dotace na drobné podnikání.

Se spotřebou energie u nás je to trochu jinak

Pokrok nezastavíme, to je realita. Můžeme maximálně stát bokem. Pak ovšem postupně stejně přijdeme například o uhelné elektrárny, ale navíc také o tradiční průmysl i šanci podílet se na úplně nových oborech. A to není v zájmu vůbec nikoho. Za překážku snižování znečištění se často pokládá vysoký podíl průmyslu na HDP – máme ho dokonce nejvyšší ze všech států Unie. Mnozí politici a úředníci na základě toho obhajují skutečnost, že české hospodářství na každou vyrobenou korunu spotřebuje čtvrté největší množství energie ze všech států EU. Musíme si prý vybrat: buď nízkou energetickou náročnost, nebo továrny. Jenže ekonomové z Úřadu vlády se nedávno rozhodli tento argument prověřit a exaktní ekonomickou metodou jej nakonec pohřbili. Spočítali totiž energetickou spotřebu tak, jako by všechny státy EU měly tentýž podíl různých odvětví. Česká republika by se posunula ze čtvrté na šestou nejhorší příčku. Vysokou energetickou náročnost tedy nezpůsobuje velký podíl průmyslu, ale plýtvání. Kvůli ekonomice s nízkou energetickou stopou se nemusíme vzdávat naší industriální tradice, ale potřebujeme ji modernizovat, aby zůstala silnou, konkurenceschopnou

Zdaleka ne všechno lze svěřit privátnímu sektoru

Posledním velkým tématem ke spolupráci je rozprava, kterou v naší společnosti vedeme o ekonomice a ekonomické politice. Řada vlivných komentátorů a politiků nejen u nás, ale všude v Evropě míní, že bychom měli hospodářství více podřídit trhu a že model veřejných služeb se přežil. Je to sice vlivný hlas, ale ne každý s ním souhlasí. Když se rozhledneme po společenské krajině, právě odbory a ekologické organizace patří mezi jeho hlavní oponenty. Shodují se v tom, že jsou věci, které bychom neměli svěřovat komerčnímu sektoru, že pro náš každodenní život jsou důležité veřejné služby. Tady je jedna z oblastí, kde mohou společně vystupovat a hájit důležitý tradiční princip evropské i české ekonomiky. Jistěže dál zůstanou i věci, na kterých se ekologické organizace s odborovými svazy neshodnou. Není však důvod, aby mezi ně patřila představa, jakým směrem se má vydat česká ekonomika. Odbory i ekologické organizace mají odlišný úkol, ale společně poukazují, že ekonomiku tvoří lidé a ekonomika by měla sloužit lidem. Proto by na řadě konkrétních věcí mohly dobře spolupracovat. Také u nás.